

LUNDS UNIVERSITET
Språk- och litteraturcentrum
Amanda Sibe
amanda.sibe@live.se

KANDIDATUPPSATS
Författarskolan FFSK10 Ht 2012

Språk och stil i Lyktljusen

Allt från karaktärsnamn till motivation i mitt skrivprojekt

Innehåll

1 Inledning	3
2 Handling i korta drag.....	3
3 Karaktärer - namn - egenskaper - personlighet.....	3
4 Genre form och perspektiv.....	6
5 Skrivprocessen och undanflykterna.....	8
6 Ergonomi och metod.....	11
7 Orden jag har snappat upp.....	12
8 Sammanfattning och vidare textarbete.....	12
Litteratur.....	14

1 Inledning

I den här rapporten diskuterar jag klichéer, drivkraft och annat som har med mitt romanprojekt att göra, som för tillfället har titeln ”Lyktljusen”.

2 Handling i korta drag

Texten handlar om Hannes Lilja, en ung man som arbetar på bensinmack i Skåne. Hans mamma är som en elektronisk fotboja. I Umeå finns Hannes bror, mycket mer än så vill Hannes inte veta, och sällan läser han breven från brodern.

Anna gjorde slut efter gymnasiet, och sedan blev det ingen annan.

Hannes är nöjd som det är.

Men så ringer David och Hannes har inte hört rösten på ett år. Gamla välbekanta David, de som gick tolv skolår tillsammans. Nu är David tillbaka i staden, läser på den tekniska högskolan och umgås med de intellektuella vännerna, lever studentlivet.

Det är fest! säger David. Kom på fest på Delfinen.

Och Hannes vill inte spendera fredagskvällen med sin mamma oavsett om hon gråter eller råkar ha en bra dag.

På en av Davids fester träffar han Kylie, blir träffad av henne som man blir träffad hårt av något som sätter sig fast på huden (och stannar kvar.)

Märkligt är det att hon verkar tycka om honom.

Hannes säger att han pluggar till civilingenjör precis som David, för Kylie ska bli läkare. Det är ju ett misstag från början. Och med tiden försvinner möjligheten att förklara.

Samtidigt pågår en historia som redan har utspelat sig, händelser i Hannes uppväxt. Dessa händelser kretsar kring svek.

3 Karaktärer – namn – egenskaper – personlighet

Namnen på mina karaktärer är mycket viktiga för mig. Genom namnet får jag en bild av karaktären, och hoppas att likaså den som läser ska få en om inte helt överlappande bild, åtminstone en bild som föreställer något liknande.

Först har vi huvudkaraktären, Hannes Lilja. Det är framförallt efternamnet som är viktigt här, och många av hans vänner benämner honom ofta vid just efternamn.

Vad jag kommer att tänka på när jag hör "Lilja": En vit blomma, (såklart), oskuld, renhet, känslighet, kvinnlighet, skönhet.

Namnet är alltså ingen slump, utan jag vill att det ska spegla Hannes personlighet: feminin, och känslig. Jag har valt de här egenskaperna eftersom de ofta inte är högt skattade hos en man. (Men sådana män har vad jag märkt ofta en hög dragningskraft på framförallt kvinnor.) Och Hannes har dragningskraft utan att själv riktigt veta om det.

Från början hette Hannes Hampus, men jag tyckte att namnet var klumpigt, och att Hannes också förstärker den feminina sidan, då man lätt kommer att tänka på namnet Hanna.

I boken dyker en ung karaktär vid namn Hanna upp, som förstås kommer att spela roll för historien, även om hon bara är en bikaaktör. På det här sättet hoppas jag att läsaren får känslan av att allt inte är en slump.

David Högmarker, heter Hannes barndomskompis, han som vill se till att Hannes får uppleva något här i världen. David, ett för mig heroiskt, manligt namn. Precis så som David är, eller kanske ännu mer korrekt, vill vara. Högmarker: alltså någon som står över andra, en ledargestalt, någon som kanske till och med är lite förmer. Hans föräldrar är mycket välutbildade, pappan är VD för ett teknikföretag, och David verkar gå i samma fotspår.

Timo, heter en nyvunnen bisexuell vän. Den sexuella läggningen gör honom förstås speciell, men Timo är speciell på många sätt. Han är en hygglig ung man, och begåvad på ett flertal områden. Ibland är han osäker på om han hamnat på rätt plats och situation. Han behöver ett namn som är ovanligt, och berättar något om var hans föräldrar kommer ifrån (Finland), han blev omdöpt till Timo efter att ha hetat Tim länge, då jag behövde fördjupa honom.

Kylie är den unga kvinnan som Hannes blir mycket förälskad i. Från början hette hon Maria, och var helgonlik och ganska tråkig. Jag fick inte något grepp om hennes karaktär och beslöt mig för att göra om henne. Då dök det upp ett nytt namn och en helt ny karaktär - Kylie Jankowski. Liten, hårdkokt, väldigt smart, "inte vad som syns vid första anblicken". Namnet Kylie sticker också ut, och hjälper förhoppningsvis läsaren att genast lägga märke till henne. Eftersom hon presenteras i en festsituation, samtidigt med många andra karaktärer, blir det extra viktigt att hon syns i mängden.

Hannes personlighet har formats av uppväxten och hans ganska ensamma vuxna liv. Jag vill att det ska märkas i sättet han pratar och samspelar med andra, men också i stunderna då han är ensam. Exempelvis genom inre monolog.

I det första utkastet fanns betydligt mer inre monolog. Det blev efterhand ganska tjtigt, och jag vågar nu lita mer på att läsaren kan sätta sig in i situationen och förstå utan att behöva vara inuti i Hannes huvud. Alltså ”visa” istället för att ”berätta.”

Jag gjorde inte något ”bakland” till Hannes när jag började skriva, utan lät personligheten utvecklas under tiden. Det innebar att jag var tvungen att skära bort spretiga partier senare och ”styra upp” min karaktär så att denne blev mer sammansatt och konsekvent. (Något jag fortfarande jobbar på så här i första redigeringsfasen.)

I det första utkastet fanns också en kursiverad ”röst”, som jag tänkte mig var Hannes egen, som talade kuvande till honom, för att ytterligare visa att han har dåligt självförtroende. Se nedan:

Fuck you, Lilja. Vågar han kyssa henne? Det kan väl lika gärna få ett sagolikt slut.

Den här inre rösten har jag tagit bort, eftersom det blev för kluddigt, då jag också använder mig av kursiverat i partier där Hannes talar med sin bror i en inre monolog. Jag tyckte dessutom att den inre negativa rösten ibland skrev läsaren på näsan, och blev ett oönskat motstånd i textens flyt.

4 Genre, form och perspektiv

Länge sade jag att boken är ett relationsdrama om någon frågade oskyldigt, (utan att veta vilka problem personen ställde till med.) Men jag tycker själv att det låter tråkigt. Istället säger jag efter att ha diskuterat med en kursare som läst, att det är en ”psykologisk utvecklingsroman” - för vuxna, unga vuxna och ungdomar som vill läsa om unga vuxna. (För alla utom småbarn?) Jag skulle tro att en ung vuxen läsare får mest behållning av texten.

Texten består av tre olika perspektiv: huvudtexten är skriven i presens och tredjeperson, nämligen i huvudkaraktären Hannes perspektiv. Sedan finns kortare kursiverade stycken i preteritum, skrivna i förstaperson, nämligen Hannes. Dessutom dyker det eventuellt upp vykort, eller korta brev från Hannes bror Robin. Dessa får i så fall ett annat typsnitt och blir skrivna i jagform - Robins perspektiv.

Språket i huvudtext och dåtidstext skiljer sig något. Dåtidstexten innehåller ofta kortare meningar, fragment, och tankespår. Poetiska drag ibland. Den innehåller också dialog. Hannes berättar om saker som hände i deras uppväxt med mamman. Exempel:

Det var du jag och hon, om du minns. Havet framför oss. Jag frågade om vattnet, hur det var i England. Om hur det var i Australien. Förutom vi låg stranden öde. Jag tog av mig tröjan. Hon rättade till banden på baddräkten. Du drog av dig byxorna och hoppade ur skorna i ett svep. Hennes hår var blött i stripor, vi flåsade mycket. Jag sträckte ut händerna framför mig med handryggarna uppåt. Regnet föll på dem. Våra barfotafötter i sanden, regndroppspickig. Mörk. Jag tänkte på Australien. Vattnet, hur det skulle vara när det regnade på andra sidan jorden. Jag kan berätta medan du sitter där tyst. Ge dig bilder av gotlandsmorgonen som du glömt.

I skrivande stund är det såhär boken inleds, och efter stycket finns ny sida med siffra som markerar första kapitlet, och huvudtexten börjar. Jag vill här få en laddad inledning, ett skav som genast sätter sig i läsarens öga och förhoppningsvis triggas vidare läsning. Stycket innehåller meningar som kanske inte är hundraprocentigt naturliga, tex ”regnet föll på dem”, men jag tycker att det låter vackert, och kanske ger en känsla av ett *bortdomnat, förvirrat* tillstånd, i så fall just vad jag vill komma åt. Även ”Förutom vi låg stranden öde.” Egentligen heter det väl ”Stranden låg öde förutom vi.” (Och det låter inte heller helt grammatiskt korrekt.)

”Du” i stycket är alltså Hannes bror Robin, och jaget är Hannes. Det här har läsaren inte en chans att veta från början: någon kanske blir otålig av bristen på information medan andra tycker att det är spännande.

I dåtidsstyckena benämner Hannes sin mamma med ”hon”, medan hon i huvudtexten benämns ”hans mamma”. Jag vill på så sätt skapa laddning och avstånd i deras relation.

I skrivande stund ... Nu ser samma stycke ut på följande sätt:

Det var du jag och hon, om du minns. Jag frågade om vattnet. Hur det var i Australien. Förutom vi låg stranden öde. Jag tog av mig tröjan. Röd plast låg i en sandväxt med långa blad. Hon rättade till banden på baddräkten. Du drog av dig byxorna och hoppade ur skorna. Hennes hår, blött i stripor. Vi flåsade mycket. Jag sträckte ut händerna framför mig med handryggarna uppåt. Regnet studsade bort från huden. Våra fötter i sanden, regndroppsprickig. Mörk. Jag tänkte på Australien. Hur vattnet skulle vara när det regnade på andra sidan jorden.

Jag kan berätta medan du sitter där tyst. Ge dig bilder av gotlandsmorgonen - som du glömt.

Den uppmärksamme läser att ”Havet framför oss” och ”Regnet föll på dem” har försvunnit. En sandväxt har dykt upp. I en senare läsning tyckte jag att stycket i första versionen är onödigt högravande.

Med största sannolikhet kommer inte slutversionen se ut såhär heller.

Huvudtexten, exempel:

Han kollar kylskåpet igen ifall han missat. Nej, det ligger ingen matlåda där. Huller om buller, falukorv, en isbergssallad. Men inte tillräckligt välfyllt för att vara stökigt. I hallen stannar han, lyssnar.

Språket är enkelt, ofta relativt korta meningar och lättförståliga ord. Ibland varierar meningslängd, men överlag är de korta. I huvudtexten tillåter jag strängt taget inte några lyriska inslag, även om jag försöker jobba mycket med rytm och flyt i texten.

Jag tycker mycket om metaforer och symbolik, och använder en del i texten, men språket måste ändå beskrivas som avskalat. Jag försöker hitta egna/nya metaforer för att minska antalet klichéer, även om jag tillåter vissa. (Och jag kan tycka att en text helt utan klichéer riskerar att bli stum, koncentrerad på fel saker, och överambitiös.) Som vanligt är det en balansgång. Exempel på försök att förhindra kliché:

Hjärtat i maskineriet hackar. Går i gång som Mustafas uråldriga dator. Dessutom andningssvårigheter, korta tag genom näsan.

– Jaha, säger hon.

I första utkasten:

Hans hjärta bankar som en hammare i bröstet.

– Jaha, säger hon.

Det är alltså mycket talspråk rakt igenom huvudtexten. Jag vill att det ska kännas i huvudsak som om det är Hannes som berättar även om det är i tredjeperson. Anledningen är också att jag är bekväm med att skriva på det sättet.

För att förstärka talspråkigheten och eftersom jag tycker att det påverkar rytm och flyt positivt ibland använder jag ”ihopsnickrade” ord, och inte helt vedertagna uttryck. Exempel:

Barfotafötter, regndroppsprickig, tystljuden, sandpappershud, orosrynkor, helknäppidé, parfymvärmen.

Inte oerhört revolutionerande kanske, men ändå ord som kryddar till språket.

Texten är framförallt ”yttre” beskriven, även om det finns ”inre” inslag också. Texten visar vad som händer, men Hannes reflekterar över det ibland. Det finns mycket dialog, och den är ofta ”naturlig”, eller så naturlig som jag kan åstadkomma. Jag försöker skapa karaktärer som har ett eget sätt att prata. Huvudkaraktären Hannes är ofta kortfattad, och ganska neutral i sitt

sätt att prata. Han är samlad och visar inga känslouttryckningar i orden. Hannes barndomskompis David, har ett mer avslappnat sätt att prata och tillåter att en del svordomar slinker ur munnen.

Pratminus är anföringstecken och jag sätter bara ut ”säger Hannes”, i situationer där det annars blir väldigt oklart vem som säger vad. Dialogstyckenas längd varierar, men jag drar mig inte för att ha ganska långa dialoger där replikerna ofta är korta. Här är det Hannes och David som talar i telefon:

- Vad har du för dig?
- Inte mycket, det vanliga. Jobbar, lagar mat, fixar.
- Aha ... Oskar, fett najs! ... Men vad har du gjort mer? Tagit fram hojen?
- Nja, det blir väl när som helst i dagarna. Om vädret är stabilt. Nej, annars är det lugnt.
- Men kul. Hur gör du ikväll då? Vi sitter här och snackar. Kom hit om du har lust.
- Några jag känner?
- Nej, det tror jag inte.
- Jag kanske inte hinner, ska upp tidigt i morgon. ... Men det hade varit kul.
- Lilja? Vi måste ju ses.
- Absolut.
- På fredag?
- Fredag kan funka.
- Vad gör du annars på fredag?
- Inget särskilt.

David inleder dialogen ovan, och sedan är det vanligt replikbyte mellan honom och Hannes. (En karaktär talar varannan replik.)

Det här dialogstycket fungerar som första ”point of no return” (viktig händelse i historien), när Hannes motvilligt tackar ja till festen.

5 Skrivprocessen och undanflykterna

Det gäller att hitta drivkraften, tänker jag. Vad är det som gör att jag skriver det här, just nu. När jag började med projektet var det något som ville ner på papper. Jag behövde inte anstränga mig så fasligt. Det jobbiga kom senare i processen.

Jag är bra på att komma på undanflykter. Göra annat än sitta ner vid datorn. Eller för all del sitta vid datorn men spilla bort tiden. Facebook, mejlen, telefonen ... Och jag är duktig på att möblera om. Skrivbordet har stått i alla möjliga och omöjliga hörnor.

En bra undanflykt är att läsa. Den bästa jag har, tror jag. Jag skriver upp böckerna jag läser i en anteckningsbok och sätter en bock framför titeln. När jag sätter en bock känner jag mig nöjd. Att sätta bocken är en belöning. På så sätt kan jag lyckas läsa ut böcker som är tråkiga. Jag tror det är mycket viktigt för skrivandet att öva sig i *konsten att fullfölja*. Hur skulle det

annars gå att skriva en hel bok som man garanterat hunnit tröttna på mot slutet, hur skojig idén än kändes från början. Det gäller att fortsätta bita i det sura äpplet. Sätta sig ner och stirra tills det kommer något. Ha tråkigt. Jag tror det finns böcker om vikten av att ha tråkigt.

Jag har en bokhylla med ett hål i mitten. Hålet blev till under en av mina ommöbleringar. Det är tillräckligt stort för en dator, om jag skulle vilja stå när jag skriver. Fast det vill jag inte. Överst i bokhyllan finns mina böcker staplade i inkonsekventa högar. Jag har inte läst allihop. Ett gäng är ”såna jag borde läsa”, till exempel Elsie Johansson. Andra är lånade böcker, till exempel ”*Buddhismen*” av Knut A. Jacobsen. Och så har jag förstås favoriterna, Anna Gavalda, Johanna Nilsson, Helle Helle, Sofi Oksanen.

Lättsmälta böcker som David Nicholls och Lisa Jewell. Vackra böcker som *Maj Darlin*, av Mats Wahl, Aidan Chambers och den mest lysande poeten på min poesihimmel, Edith Södergran.

Den här hösten har jag präglats av ”*Vägen*”, Cormac McCarthy och ”*Hungerspelen*”, av Suzanne Collins.

Jag läser vitt och brett i olika genre och stilar. Urskiljningslöst. Periodvis läser jag för lite. Jag är ingen storkonsument av film, men försöker hålla mig uppdaterad. Film och böcker måste vara bra om man vill skriva. Därför kan dessa båda fungera fint som undanflykter.

För mig och mitt bokprojekt Lyktljusen har skrivprocessen sett ut såhär:

1. En idé dyker upp, eller rättare sagt *karaktärer*. En mamma och en son i tjuugoårsåldern. Jag utformar en lös handling. Arbetstiteln är ”Bara en vit lögn”.
2. Jag börjar på författarskolan. Jag är glad. Jag skriver på andra uppgifter och litegrann på mitt bokprojekt.
3. Jag tycker att jag skriver bra, det är kul, jag har flow.
4. Jag bara skriver, skriver.
5. Jag läser det jag skriver, tycker det är bra.
6. Jag skriver och läser det jag skrivit tidigare. Tycker att det kanske inte är lika bra längre, men får ta itu med det senare. Jag måste skriva klart!
7. Det går trögt men jag kommer till punkt.
8. Det värsta är över, jag är i princip klar. Jag har handledningssamtal med min handledare Henrik.

9. Jag förstår att jag inte är färdig. Inte än på långa vägar. Jag har en inspirerande föreläsning med Stefan Casta. Jag tror att mitt verkliga problem är redigeringen. Redigera är att skriva om. Överväga val.
10. Jag inser. Mitt verkliga problem är redigeringen. Hittills har jag bara lekt. Hittills har jag valt vägar utan att fundera över dem. Vad ska hända för att historien ska bli så bra som möjligt? För att det jag vill säga ska komma fram. *Vad vill jag säga?*
11. Jag läser texten från början. Tycker allt är skit. Är handlingsförlamad.
12. Agerar genom att fundera långsamt och nysta i texten. Vad passar in, vad driver, vilket drar ner tempot. Hur fungerar karaktärerna. Vilka måste jag byta ut eller ta bort. Är det stereotyp? Vad är kärnan? Och ...
13. Skriver rapport mitt i alltihop.

Förväntar mig att dessa steg kommer:

14. När timmarna går och man får ont i baken.
15. Färdig med andra genomskrivningen. Det som återstår är att pilla med smärre händelser, stryka och justera språket.
16. Låta vila, om jag hinner.
17. Redigera mest språkmässigt ett par vändor till.
18. Skicka in till handledare och bedömning.
19. Upptäckning.
20. Om jag ska fortsätta arbeta med texten måste den vila upp sig ett tag. Efter författarskolan ...

Under första genomskrivningen använde jag mig av ett ”skelett”, där jag skrev upp viktiga händelser och riktlinjer. Annars var jag mycket fri och redigerade i det närmsta ingenting. På ett sätt är det säkert bra att inte stirra sig blind på detaljer för tidigt. Kanske är det i så fall lätt att låsa sig.

Fast tvivlen och självkritiken kommer ifatt. Jag slutade med ett råmanus i form av en stor texthärva. Och nu gäller det att dra fram rätt trådar ur den.

Jag suger åt mig saker som handledare, kursare och föreläsare säger. Mitt språk är inte detsamma i början som i slutet av boken.

Min handledare är en ”expert på min text” som jag hyser stort förtroende för. Han ger råd, både vad gäller driv i handling, och språkmässigt. Tack vare hans kommentarer får jag upp ögonen för saker jag själv kanske skulle ha insett - fast det skulle tagit längre tid.

Värdefulla reflektioner och kommentarer regnar från kursare som har liknande erfarenheter i sina projekt. Och när vi själva utbyter respons på våra texter i klassen.

Jag försöker verkligen suga åt mig så mycket jag kan.

Det finns också svårare situationer när man inte tycker samma sak. Då måste jag tänka igenom både två och tre gånger. Fundera över om jag är tjurskallig, eller om jag har rätt. Oftast måste jag göra om det *på något vis*.

6 Ergonomi och metod

När jag skriver sitter jag ofta vid datorn. Vid skrivbordet, i sängen, på golvet, på café, på biblioteket, hos mormor och morfar, på tåget. Eller i skolan.

Det tycks som om jag byter plats beroende på vilket humör jag är. Om jag vill ha folk och ljud omkring mig, eller en lugn vrå där jag kan koncentrera mig. Det vore flott med en skrivgarderob med radio, spotify och ett höj och sänkbart skrivbord.

Vissa tillfällen har jag hatat datorn. Har det känts som att den är en teknisk avskryvård apparat som dödar tankar - och hur skulle en historia kunna fastna där.

Då skriver jag förhand. Ibland funkar det.

Sedan blir jag i alla fall tvungen att skriva över texten i datorn. Det kan kännas som att sätta en bock. Andra gånger som ett mycket tråkigt onödigt arbete.

När jag skrev första utkastet, bestämde jag i förväg (ibland) hur länge i sträck jag skulle sitta. I kalendern stod det till exempel, *Måndag: Fem effektiva timmar*.

Efter ett tag visste jag att fem effektiva timmar krävde totalt ungefär åtta timmar.

Sedan började redigeringsperioden. Världen hamnade upp och ner.

Kaos råder.

7 Orden jag har snappat upp

”De flesta faller på redigeringen. Man kan låta en text handla om vad som helst. Den kan bli bra om man redigerar.” Stefan Casta.

”Om det inte är svårt att skriva är det säkert inte något intressant som skrivs.” Sigrid Combüchen.

”Jag vill slå ett slag för kärleksromanen.” Björn Larsson.

... Jag citerar ur minnet och citaten är inte exakta. Jag gillar innebörden.

Föreläsningarna fungerar för mig som:

- Inspiration.
- ”Så gör jag. Så här gör andra.”
- Tips och råd, fakta.

Jag läser Bodil Malmstens bok ”Så gör jag”, och myser när jag känner igen mig i hennes *helvetesperiod*. Hon beskriver den så, perioden när hon börjar tvivla på sig själv och sin text.

Jag läste Göran Häggs bok ”Nya författarskolan” och kommer mest ihåg den som frustrerande.

Jag läste halva ”Skriv på!” av Elisabeth George. Hon talar mycket om intuition och att det ”ska kännas rätt i kroppen”. Jag har känt så ibland.

Magkänslan.

Problemet är att den sällan går att lita på. Min magkänsla förändras ofta. För mig är det svåra med att skriva att skriva om. Jag frågar mig:

Vilken är min drivkraft?

8 Sammanfattning och vidare textarbete

Historiens persongalleri är viktigt, rytm och flyt sätter jag värde i, liksom naturliga dialoger. Jag tycker att jag behärskar själva replikutbytet ganska väl, och har fått höra att det är en av mina starka sidor. Jag känner mig mer osäker när det gäller ”stickkommentarer” som till exempel: *Hon rättade till kragen, den lade sig fel stup i kvarten.*

Alltså när det är lämpligt att bryta av replikerna för att ge en bild av vad som händer. Jag skulle också vilja vara mer säker när det gäller att strukturera texten: Hur mycket dialog i förhållande till relation jag använder, och hur jag gör smidiga övergångar mellan scener och mellan relation och dialog. Dessutom vill jag att mitt språk ska vara genomarbetat, vackert och ha flyt.

Vid första genomskrivningen redigerade jag i princip ingenting, därför finns det mycket kvar att göra.

Min status i dagsläget är att jag redigerar i det outtömliga bokdokumentet, och alltså försöker förbättra och renodla alla de saker som jag tagit upp i dessa sidor, och ytterligare några saker.

Det är inte lätt att ändra om. Redigeringen är den stora utmaningen för mig och många andra. Att redigera är också att skriva! Bodil Malmsten skriver i sin bok, ”*Så gör jag*”:

”Jag måste skriva. Vem ska annars göra det åt mig?”

Drivkraften kanske är just så enkel och svår.

Litteratur

George, Elisabeth, 2004: *Skriv på!* Månocket.

Hägg, Göran, 2005: *Nya författarskolan*. Månocket.

Malmsten, Bodil, 2012: *Så gör jag*. Modernista.